

BEÉRKEZETT KÖNYVEK

KOGNITÍV TUDOMÁNY

Pinker, Steven: *Enlightenment Now. The Case for Reason, Science, Humanism and Progress.* London, Penguin Random House, 2018, xvii + 556 oldal, 98 USD

A Harvard kommunikációs szupersztár kognitív pszichológusa ott folytatja, ahol az ember jó természetéről szólva befejezte utolsó könyvét. A felvilágosodás, a tudomány, az értelem, a haladás mellett érvel, éppen akkoriban fejezve be könyvét, mikor Trump elnököt megválasztották. Pinker javarészt gazdasági, szociális és politikai statisztikákat használ itt is. Az utóbbi 200 év kapitalizmusa sok jót hozott. Nőt az általános jólét, a sok éhínségi jóslat ellenére a zöld forradalom miatt mégsem haltunk éhen, sőt, elhízunk. Egy újabb gazdasági görbe, a Kuznets-görbe révén kimutatja, hogy például mind a népességnövekedésben, mind a gazdagság egyenlőtlenségében lesz egy inflexió pont, ahol megfordul a trend. Pinker a sok adat között néha arrogánsan arisztokratikus. Azt az attitűdöt érezni éppen, mely a felvilágosodás ellenfeleit hozta előtérbe, mikor például többször visszatér arra, hogy nem a szegénységet, hanem a gazdagságot kell magyarázni, a szegénység az alapállapot. A haladás mellett érvelve már szinte mai politikai újságíróvá válik. Végigveszi Trump haladásellenes lépéseit, s utána kifejti, 250 év haladását nem lehet visszacsínálni, már csak azért sem, mert a fiatalok nem populisták.

Wagoner, Brady (szerk.) *Handbook of Culture and Memory.* Oxford, Oxford University Press, 2017, viii + 346 oldal, 39,99 GBP

13 fejezetben kapunk izgalmas összefoglalókat a kulturális szerveződés, kulturális tartalmak és az emlékezés kapcsolatáról. Vezető, s igen forrongó témák: egyéni és csoportemlékek a történelemről, család, iskola, közösség szerepe az emlékezésben, a másodlagos kulturális rendszerek, az írás, az internet szerepe az emlékezésben. A gyermeki emlékek kulturális konstrukciója, az időskori reminiscenciák, a tanúvallomások kulturális elemzése teszik teljessé a képet.

Heyes, Cecilia: *Cognitive gadgets. The cultural evolution of thinking.* Cambridge, MA és London, Harvard University Press, 2018, 292 oldal, 21,95 GBP

A könyv egy új elméletet körvonalaz kulturális evolúciós pszichológia néven. Az elemi kulturális tanulás, az utánpótlás és a nyelv elemzésén keresztül mutatja ki, hogy maga a kultúra is sajátos evolváló rendszer, melyben sajátos tanulásgyorsító eszközök (*gadgets*) alakultak ki. A könyv részletesen újraelemzi az utánpótlás és a 'tudatelmélet' adatait a gyermeki fejlődésben, mindegyiknek automatizmus helyett kulturális eszköz értelmezést adva.

PSZICHOLOGIATÖRTÉNET

Bergson, Henri: *Histoire des théories de la mémoire. Cours de Collège de France 1903–1904.* Párizs, Presses Universitaires de France, 2018, 379 oldal, 29 EUR

Igazi filológiai csemege: Bergson most először megjelenő kurzusa az emlékezet elméleteiről. A gazdag, Francois Andraud készítette lábjegyzetekkel kiegészített 18 előadás az intuicionista Bergsont mutatja be, aki még mindig Arisztotelésszel, Descartes-tal s az empiristákkal küzd. Valójában 1896-os hozzáállását viszi tovább, bemutatva, hogy az emlékezés egyszerű képelméletei és a redukcionista agy-tudat elméletek nem tarthatóak. Tanulságos, hogy példái továbbra is az afáziából származnak, a korai neurális emlékezetelméletek, Hering vagy Semon nem jelennek meg, akárcsak Ebbinghaus kísérleti világa sem. A pszichológiatörténész számára a könyv tanulsága, hogy a mégoly olvasott intuitív filozófust is saját elmélete irányítja, ezért nem tud mai szemmel valódi fogalomtörténetet adni.

Roudinesco, Élisabeth. *Sigmund Freud en son temps et dans le nôtre.* Paris, Seuil, 2014, 522 oldal, 14,50 EUR

Roudinesco, Élisabeth. *Freud, In His Time and Ours.* Ford. Catherine Porter. Cambridge, MA és London, Harvard University Press, 2016, ix + 580 oldal, 35 USD.

A kiváló francia pszichológiatörténész sikeres Lacan-monográfiája után a pszichoanalízis elindítóját is különös új erővel és új megvilágításban mutatja be. A megvilágítás a társadalomtörténeti elhelyezés. A zsidó hagyomány, a Monarchia sajátos társadalmi viszonyai, a háború, a fasizmus, akárcsak a mozgalom belső feszültségei, világos helyet kapnak. Roudinesco mentes mind a szentek történetírásától, ami Jones jellemzője volt, mind a kukkoló leleplezéstől, ami sok alternatív Freud-biográfia jellemzője. Mindeközben az új erőt az elbeszélő világos, ha szabad illet mondani, nőies szempontja adja. Roudinesco nem sztorizik, hanem valódi életdrámákat mutat be mind Freud saját életéről (ki elemezte eddig, milyen szegényes is volt Freud saját nemi élete), mind a páciensek önálló életéről. A kiváló könyvet mindkét nyelven nagyszerű mutatók (Freud-művek, páciensek, kronológia, családfa) teszik technikailag is kiválóan használható forrássá.

Roudinesco, Élisabeth. *Dictionnaire amoureux de la psychanalyse.* Paris, Seuil, 2017, 594 oldal, 24 EUR

A francia világban (is) az internetes kultúra közepette megjelenik az igény az új kompendiumokra. Roudinesco könyve, A pszichoanalízis szerelmes szótára már a hetedik egy sorozatban, melyben már Descartes-nak, a zsidó humornak, s a tudománynak is van szerelmes szótára. Könnyed, közel 100 szócikk a szerelemtől (amour) Zürichig, ízléses grafikákkal. A nagy kulturális és politikai szereplők (Hitler és Wilson is kap szócikket) mellett városok (Budapest is!), életkorok és analitikus ízű kulturális fogalmak (pl. erosz) is helyet kapnak a „szótárban”. Frissítő olvasmány, mely az öniróniát sem nélkülözi. A gyűlölködés szócikkben a pszichoanalízis becsmérése mellett Roudinesco leszólása is helyet kap.

Gyáni Gábor: *Nemzeti vagy transznacionális történelem*. Budapest, Kalligram, 2018, 439 oldal, 3990 Ft

A történettudományi önreflexió vezető hazai képviselőjének tanulmánykötete két tekintetben érdemes a pszichológusok figyelmére is. A nemzeti emlékezet és a történeti emlékezet kultusz kérdéseit körbejárva bemutatja azt az izgalmas kérdést, hogy milyen viszony is tételvezető fel tudományos történetírás és egyéni, illetve csoportokra jellemző „történeti emlékezet” között. A pszichohistóriáról szólva pedig az elméleti feszültségek elemzése mellett összefoglalja a hazai kulturális és történeti pszichiátria és pszichológia fontosabb eredményeit Széchenyi patológiájától a hisztériás tünetek és a téves eszmék történeti változásáig.

NEVELÉSLÉLEKTAN ÉS PEDAGÓGIA

Radó Péter: *Az iskola jövője*. Budapest, Noran Libro, 2017, 163 oldal, 2400 Ft

A nagy nemzetközi tapasztalatú oktatásközgazdász Radó érdekesen mutatja be azt a felfogást, melyben az iskola átalakítása a technológia jegyében megy végbe. Új iskola kell, mely tanulási központ, irányítása teljesítményszabályozással történik. A könyv határozottan képviseli az iskola piacosítását. A mögöttes értékrend a gazdasági globalizmus és a munkaerő-termelés értékrendje. Kulcskompetenciák s hajlékony tudások, újratanulás a kulcsszavak. Ebből a konstruktív képből kimarad a gyermek, s a modern fejlődéslélektan. Éppen ezért tanulságos olvasmány a pszichológusoknak is: mi lenne az iskolából fejlődéslélektan nélkül. Radó Péter hasznosan foglalja össze az elméleti oktatásgazdaságtan mondanivalóját arról, merre is menjen az iskola. Legyen iskolátlanabb. Ebből a képből azonban hiányzik a gyermek és a tanár interakciója.

Geary, David C. és Berch, Daniel, B. (szerk.): *Evolutionary perspectives on child development and education*. Zürich, Springer, 2016, xii + 356 oldal, 149,99 USD

Egy 2013-as pedagógiai (!) társasági konferenciából született 13 fejezet körbejárja, milyen relevanciája van az evolúciós szemléletnek a modern oktatásügyben. A kritikus periódusoktól a tanulási konkretizáció ideális szintjén át az iskolai basáskodás szabályozásáig számos folyamatról kimutatják, hogy az evolúciós keret friss rátekintést ad, s sokszor kinyithatja a szemünket arra, mit csinálunk rosszul. A mi fura kultúránkban is igaz az például, hogy a gyerekek jobb tanítók, mint a tanáraik...

Pléh Csaba
CEU